

ישראל וקטר מתמקדות באינטרסים משותפים ומבליגות על מחלוקות

ח"כ לשעבר קסניה סבטלובה*

המאמר התפרסם במעריב ב-31 במרץ 2020

בצל התפרצות מגפת הקורונה, קטר שוב זורקת חבל הצלה לרצועת עזה ומבססת את מעמדה כמושיעה היחידה של הפלסטינים. האמיר של קטר, שיח' תמים בין חמד א-ת'אני, הורה להעביר לרצועת עזה 150 מיליון דולר כשחלקם מיועדים למאבק במגפת הקורונה. קטר החלה להעביר כספים לחמאס כבר ב-2018 כחלק מהסכם רגיעה עם ישראל. מעורבותה בעניינים הפלסטיניים, כמו גם הקשר עם ישראל, מעוררים הרבה סימני שאלה בירושלים, רמאללה ובבירות הערביות במפרץ. האם ישראל שמנסה להתקרב לברית של המדינות הסוניות המתונות, ובראשן מצרים וערב הסעודית, מפתחת תלות בקטר, נותנת החסות הרשמית של האחים המוסלמים?

בשנות התשעים, קטר הייתה אחת המדינות הערביות הראשונות שגם פתחה נציגות דיפלומטית בישראל וגם אפשרה לישראל להקים נציגות מסחרית בשטחה. עם פרוץ האינתיפאדה, היחסים בין שתי המדינות נכנסו לקיפאון, וגם כשישראל חזרה להפעיל את הנציגות המסחרית באמצע שנות ה-2000 וכששרת החוץ ציפי לבני קיימה ביקור רשמי במדינה, היחסים לא חזרו לסורם. התקשורת הקטרית נקטה בטון נוקשה וביקורתית מאוד כלפי ישראל, והמשטר פחד מהתחממות היחסים על מנת לא להפר את העמדה הערבית המאוחדת ביחס לנורמליזציה ללא הסכם בין ישראל לפלסטינים. במהלך האביב הערבי קטר תמכה בגלוי באחים המוסלמים, וחיזקה באופן משמעותי את הקשר שלה עם תורכיה, מה שהחריף את חוסר האמון בין ירושלים לדוחה.

ההזדמנות לשיפור יחסי ישראל-קטר נקרתה בדרכן של שתי המדינות דווקא בעיצומו של המשבר העצום ברצועת עזה. עסקה מוזרה נרקמה בין חמאס, שמספר מנהיגיו התארחו בקטר לאחר שעזבו את סוריה במהלך מלחמת האזרחים, המשטר הקטרי, ששאף לצאת מהבידוד האזורי ולקדם את עצמו בעיני וושינגטון, וישראל, שהייתה זקוקה למתווך שירגיע את השטח ויסייע לנטרל את המשבר ההומניטרי החמור ששרר ברצועה.

ספק אם הקשר הזה מצא חן בעיני המנהיגים בקהיר, ריאד או אבו דאבי. כשאביגדור ליברמן, יו"ר ישראל ביתנו, גילה פרטים על הביקור הנדיר של ראש המוסד לדוחה בפברואר 2020, הידיעה הזאת קיבלה כיסוי רחב ביותר במדינות המפרץ ובמצרים, שם תהו עד כמה ישראל מתכוונת לחמם את קשריה עם קטר. עד כה, שיתוף הפעולה הזה, שמבוסס על ראייה פרגמטית ואינטרסים של כל הצדדים המעורבים בעניין, לא פגע ביחסים המתהדקים בין ישראל לציר הסוני המתון.

אך האם כשישראל מאפשרת לקטר לשחק תפקיד יותר ויותר משמעותי ברצועת עזה, היא למעשה מפתחת בה תלות ומכפיפה את המציאות בשטחים לרצונותיה של דוחה? כרגע אין תחליף לכסף הקטרי שמסייע לעזתים להחזיק את הראש מעל המים. אך חייבים להבין, שהכסף הזה גם מנציח את שלטונו של החמאס ברצועה ומסייע לתנועה האסלאמסטית להתבצר בעמדותיה הנוקשות ביחס לשיחות הפיוס עם פת"ח ולמעשה מרחיק את האחדות ברחוב הפלסטיני. ממשלת נתניהו מאמינה ככל הנראה שהמדיניות הנוכחית של "הפרד ומשול" משרתת אותה היטב. כך ניתן להסביר מדוע ישראל לא חוזרת לשולחן המשא ומתן. נתניהו סבור כי הסוגייה הפלסטינית כבר לא נמצאת על סדר היום וכי ניתן לקדם את היחסים עם מרבית המדינות הערביות גם בלי להיכנס למשא ומתן ולהתפשר.

* ח"כ לשעבר קסניה סבטלובה היא מנהלת התכנית ליחסי ישראל-המזרח התיכון במכון מיתוים ועמיתת מחקר במרכז הבינתחומי הרצליה.

המציאות מראה שההפך הוא הנכון. ישראל אינה אי בודד, וגם לא וילה בג'ונגל ומסביבה חומה. היא זקוקה לשיתופי פעולה במזרח התיכון ובאגן הים התיכון שיקדמו אותה ואת קשריה עם האזור. הסוגייה הפלסטינית עדיין נמצאת על השולחן והעדר הפתרון עדיין אינו מאפשר לכונן יחסים דיפלומטיים ולהרחיב את השותפות עם מרבית מדינות האזור. ביקורים של ספורטאים ודיפלומטים במפרץ זה נחמד, אך הפוטנציאל של שיתוף פעולה עם מדינות המפרץ, כמו גם עם המדינות השכנות – ירדן ומצרים, הרבה יותר גדול ממה שמתקיים בפועל.

ישראל חייבת מדיניות אזורית רחבה שתנחה אותה ותאפשר לה לקדם את אינטרסים לא רק לטווח הקצר, אלא גם לטווח הארוך. היחסים עם דוחה לא בלתי אפשריים, אם כי צריך להיזהר בהם מאוד ולפקוח את העיניים היטב, כיוון שמדובר במדינה שמדיניות-החוץ שלה נוגדת את מה שישראל מאמינה בו ורוצה לראות במזרח התיכון. המתנות הקטריות באות עם תג מחיר לצידן: הסיוע לעזה הוא לא רק סיוע לעזה – הוא גם תרומה לחיזוק הברית האסלאמיסטית באזור (קטר-תורכיה-חמאס-האחים המוסלמים במצרים ולוב) וגם פתרון זמני בלבד למצוקת עזה. ואולם, עזה זקוקה לא לפתרונות קצרי טווח, אלא לפתרון מורכב, מתואם עם מדינות האזור שנאבקות בטרור אסלאמי, ושכסופו יהיה גם אפיק לחזרה למשא ומתן בין ישראל לפלסטינים.